

ماهیت تصمیم‌گیری

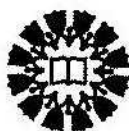
تشریح بحران موشکی کوبا

گراهام الیسن
فیلیپ زلیکو

ترجمه
دکتر منوچهر شجاعی

تهران

۱۳۹۳

سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت)

مرکز تحقیق و توسعه علوم انسانی

Allison, Graham T.

میرشناسه: الین، گراهام تی.

عنوان و نام پدیدآور: ماهیت تصمیم‌گیری: تشریح بحران موشکی کوبا / گراهام الین، فیلیپ زلیکو؛ ترجمه منوچهر شجاعی.

مشخصات نشر: تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت)، مرکز تحقیق و توسعه علوم انسانی، ۱۳۹۳.

مشخصات ظاهری: هفت، ۴۹۱ ص.؛ جدول، عکس.

فروست: «سمت»؛ ۱۸۳۶. مدیریت: ۱۳۸.

شابک: ۲-۰۷۳-۰۰۲-۶۷۸-۹۷۸-۱۳۵۰۰۰ ریال

وضعیت فهرست‌نویسی: فیبا

یادداشت: عنوان اصلی: *Essence of Decision: Explaining the Cuban Missile Crisis*, 2nd ed, c1999.

یادداشت: کتابخانه: ص. ۴۶۸-۴۷۲.

یادداشت: نمایه.

موضوع: بحران موشکی کوبا، ۱۹۶۲.

شناسه افزوده: زلیکو، فیلیپ، ۱۹۵۴- م. Zelikow, Philip.

شناسه افزوده: شجاعی، منوچهر، ۱۳۱۶-، مترجم.

شناسه افزوده: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت)، مرکز تحقیق و توسعه علوم انسانی.

رده‌بندی کنگره: ۲ م ۱۱/۷

رده‌بندی دیویی: ۹۷۳/۹۲۲

شماره کتابشناسی ملی: ۳۷۰۴۸۶۲

سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت)

مرکز تحقیق و توسعه علوم انسانی

Essence of Decision: Explaining the Cuban Missile Crisis; Graham Allison, Philip Zelikow. New York: Longman, c1999, 2nd ed.

ماهیت تصمیم‌گیری: تشریح بحران موشکی کوبا

نویسندگان: گراهام الین، فیلیپ زلیکو

مترجم: دکتر منوچهر شجاعی

ویراستار: ناهیده کاظم‌زاده گنجی

چاپ اول: پاییز ۱۳۹۳

تعداد: ۱۰۰۰

حروفچینی و لیتوگرافی: «سمت»

چاپ: گلها (قم)، صحافی: زرین (قم)

قیمت: ۱۳۵۰۰۰ ریال. در این قیمت چاپ قیمت مذکور ثابت است و فروشندگان و عوامل توزیع مجاز به تغییر آن نیستند.

نشانی ساختمان مرکزی: تهران، بزرگراه جلال آل احمد، غرب پل یادگار امام (ره)،

روبه‌روی پمپ گاز، کد پستی ۱۴۶۳۶، تلفن ۰۲-۴۴۲۴۶۲۵۰.

www.samt.ac.ir

info@samt.ac.ir

هر شخص حقیقی یا حقوقی که تمام یا قسمتی از این اثر را بدون اجازه ناشر، نشر یا پخش یا عرضه یا تکثیر یا تجدید چاپ نماید، مورد پیگرد قانونی قرار خواهد گرفت.

سخن «سمت»

یکی از هدفهای مهم انقلاب فرهنگی، ایجاد دگرگونی اساسی در دروس علوم انسانی دانشگاهها بوده است و این امر، مستلزم بازنگری منابع درسی موجود و تدوین منابع مبانی و علمی معتبر و مستند با در نظر گرفتن دیدگاه اسلامی در مبانی و مسائل این علوم است.

ستاد انقلاب فرهنگی در این زمینه گامهایی برداشته بود، اما اهمیت موضوع اقتضا می کرد که سازمانی مخصوص این کار تأسیس شود و شورای عالی انقلاب فرهنگی در تاریخ ۶۳/۱۲/۷ تأسیس «سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها» را، که به اختصار «سمت» نامیده می شود، تصویب کرد.

بنابراین، هدف سازمان این است که با استمداد از عنایت خداوند و همت همکاری دانشمندان و استادان متعهد و دلسوز، به مطالعات و تحقیقات لازم پردازد و در رشته های مختلف علوم انسانی به تألیف و ترجمه منابع درسی اصلی، فرعی و جنبی اقدام کند.

دشواری چنین کاری بر دانشمندان و صاحب نظران پوشیده نیست و به همین جهت مرحله کمال مطلوب آن باید به تدریج و پس از انتقادهای یادآورهای پیاپی ارباب نظر به دست آید. انتظار می رود که این بزرگواران از این همیاری و راهنمایی دریغ نورزند و با پیشنهادهای اصلاحی خود، این سازمان را در اصلاح کتاب حاضر و تدوین دیگر آثار مورد نیاز جامعه دانشگاهی جمهوری اسلامی ایران یاری دهند.

کتاب ماهیت تصمیم گیری: تشریح بحران موشکی کوبا که می توان آن را یک مورد کاوی محسوب کرد، براساس بحران موشکی کوبا به رشته تحریر درآمده است. این کتاب در حوزه های علوم سیاسی و روابط بین الملل و به جهت اتکای آن بر نظریه تصمیم گیری برای دانشجویان رشته مدیریت قابل استفاده است.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	پیشگفتار مترجم
۴	پیشگفتار نویسنده
۱۳	مقدمه
۲۹	فصل اول: مدل I: باز مگر خردمند
۳۴	یک مدل دقیق کنش
۴۳	پارادایم بازیگر خردمند
۴۶	تشریح مدل کلاسیک
۴۷	واقع گرایی کلاسیک
۵۱	نواقص گرایی (واقع گرایی ساختاری)
۵۶	نهاد گرایی بین المللی
۶۰	لیبرالیسم
۶۶	راهبرد، جنگ و انتخاب عقلایی
۷۸	گونه‌ها و موارد استفاده مدل کلاسیک
۸۷	فصل دوم: بحران موشکی کوبا: برداشت اول
۸۹	چرا شوروی تصمیم گرفت موشکهای تهاجمی را در کوبا مستقر کند؟
۹۴	فرضیه اول: دفاع از کوبا
۱۰۳	فرضیه دوم: سیاستهای جنگ سرد
۱۰۷	فرضیه سوم: قدرت موشکی
۱۱۹	فرضیه چهارم: برلین - پیروزی، معامله، یا دام
۱۳۳	چرا واکنش ایالات متحده آمریکا در برابر استقرار موشکی، محاصره بود؟
۱۳۶	بدیل اول: هیچ اقدامی صورت نگیرد

۱۳۸	بدیل دوم: فشارهای دیپلماتیک
۱۴۰	بدیل سوم: تماس محرمانه با کاسترو
۱۴۰	بدیل چهارم: تهاجم
۱۴۲	بدیل پنجم: حمله هوایی
۱۴۴	بدیل ششم: محاصره
۱۴۷	چرا شوروی موشکها را خارج کرد؟
۱۶۰	فصل سوم: مدل II: رفتار سازمانی
۱۶۶	منطق سازمانی و کارایی
۱۷۴	منطق سازمانی و فرهنگ سازمانی
۱۸۲	پیچیدگی تعاملی
۱۸۴	ناسا: قهرمان و سیر بلا
۱۹۰	پارادایم رفتار سازمانی
۲۱۸	فصل چهارم: بحران موشکی کوبا: بوداشت دوم
۲۲۵	صف آرایی موشکهای شوروی در کوبا
۲۲۵	جزئیات بسیج شوروی
۲۳۷	اجرای سازمانی
۲۴۷	تحلیل محاصره کوبا از سوی ایالات متحده
۲۴۹	اطلاعات سازمانی
۲۵۷	گزینه‌های سازمانی
۲۶۶	اجرای سازمانی
۲۷۵	عقب کشی موشکهای شوروی از کوبا
۲۸۵	فصل پنجم: مدل III: سیاستهای حکومتی
۲۸۹	تشریح مدل سیاستهای حکومتی
۲۹۵	فرایندهای گروهی و تأثیرات آنها در انتخابها و کنش
۲۹۸	۱. تصمیمهایی با کیفیت برتر
۳۰۷	۲. مشکل «عاملیت»: اصول، عاملها، بازیگران - اهداف رقیب و اطلاعات نامتقارن
۳۱۳	۳. شرکت کنندگان: چه کسانی بازی می کنند؟
۳۱۸	۴. قواعد تصمیم

۳۲۰	۵. طرح مسائل و تنظیم دستور جلسات
۳۲۵	۶. تفکر گروهی
۳۳۱	۷. پیچیدگی کنش مشترک
۳۴۱	پارادایم سیاست حکومتی
۳۶۶	فصل ششم: بحران موشکی کوبا: برداشت سوم
۳۷۲	تحمیل محاصره از سوی ایالات متحده امریکا
۳۷۲	سیاستهای اکتشاف
۳۸۶	سیاستهای انتخاب
۳۹۹	خروج موشکهای شوروی از کوبا
۴۰۸	نظامیان شوروی خلبان امریکایی U-2 را می کشند
۴۱۱	رئیس جمهور کندی و رهبر خروشچف
۴۱۳	«معامله»: حل مشکل ترکیه
۴۲۱	«معامله»: حل مشکل کوبا
۴۲۸	فصل هفتم: نتیجه گیری
۴۲۹	جمع بندی: تفاوتها در تفسیر
۴۳۷	جمع بندی: پاسخهای متفاوت یا سؤالات متفاوت؟
۴۴۲	از اینجا به کجا می رویم؟
۴۶۸	منابع
۴۷۳	نمایه

ترجمه این اثر را به استادان سابق دانشگاه تهران دکتر موسی
عمید، استاد دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دکتر فضل‌الله
اکبری، دکتر علی محمد اقتداری، دکتر فریدون معتمد
وزیری و دکتر علی نیامی، استادان دانشکده مدیریت، تقدیم
می‌کنم؛ کسانی که بیش از نیم قرن پیش دانش مدیریت جدید
را در این مرز و بوم بنیان‌گذاری کردند.
دکتر منوچهر شجاعی

پیشگفتار مترجم

به باور بسیاری از صاحبان اندیشه فرایند تصمیم‌گیری، جوهره مدیریت و سیاست است و در عصر جدید، اتخاذ تصمیم‌های عقلایی برای حل مسائل پیچیده جامعه پیشرفته و صنعتی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. کتاب حاضر که برای دانشگاهیان، پژوهشگران، رهبران سیاسی و نظامی، استراتژیست‌ها و سیاست‌گذاران هر دو بخش عمومی و خصوصی و همچنین سازمان‌های نظامی و اطلاعاتی سودمند است، اهمیت و فرایند تصمیم‌گیری را به گونه‌ای جامع از دیدگاه‌ها و مکاتب مختلف سیاسی، اقتصادی، مدیریتی و نظامی تجزیه و تحلیل کرده و برای درک بهتر فرایند تصمیم‌گیری در حکومت‌های قدرتمند، نقش سازمان‌ها و بازیگران مختلف در آن، بحران موشکی کوبا را که مهم‌ترین رخداد تاریخ معاصر دیپلماسی خوانده می‌شود، مورد مطالعه قرار داده است. به لحاظ روش‌شناختی، مطالعه موردی یکی از روش‌هایی است که می‌توان از طریق آن نظریه‌پردازی کرد و نویسندگان این کتاب، به نحو احسن از عهده این کار برآمده‌اند.

جان اف. کندی، رئیس‌جمهور آمریکا، در ۲۲ اکتبر ۱۹۶۲، در یک سخنرانی رادیویی و تلویزیونی به ملت آمریکا گفت: «اینک به دولت ایالات متحده آمریکا ثابت شده است که اتحاد جماهیر شوروی در کوبا موشک‌های بالستیک با بُرد کوتاه نصب کرده است، و هم‌اکنون مشغول نصب موشک‌های بالستیک با بُرد متوسط است». وی

اظهار داشت که این موشکها قادرند هر نقطه از خاک امریکای شمالی را هدف قرار دهند. او در همان پیام به رهبران شوروی اعلام کرد که روز ۲۴ اکتبر نیروی دریایی امریکا قرنطینه کوبا را آغاز خواهد کرد. همچنین گفت که از نیکیتا خروشچف، نخست‌وزیر وقت شوروی، خواسته است تأسیسات و سلاحهای تهاجمی ساخت اتحاد جماهیر شوروی را که در کوبا مستقر شده‌اند، با نظارت سازمان ملل متحد از کوبا خارج یا منهدم کند. کندی در این سخنرانی تأکید کرد که سیاست دولت وی هر نوع حمله موشکی کوبا به کشورهای قاره امریکا را حمله اتحاد جماهیر شوروی تلقی می‌کند، بنابراین دولت امریکا ناگزیر به عمل تلافی‌جویانه نسبت به شوروی خواهد بود.

کتابهای فراوانی درباره نحوه تصمیم‌گیری نوشته شده است، ولی باارزش‌ترین تحقیقی که با دیدگاههای علمی و عملی درباره نحوه تصمیم‌گیری با استفاده از بحران موشکی کوبا منتشر شده، همین کتابی است که ترجمه فارسی آن از نظر شما می‌گذرد. گراهام الین استاد علوم سیاسی دانشگاه هاروارد و فیلیپ زلیکو استاد علوم سیاسی دانشگاه ویرجینیا، نویسندگان کتاب حاضر، این واقعه مهم تاریخی را از دیدگاههای مختلف به دقت بررسی و تجزیه و تحلیل کرده‌اند. این نویسندگان همچنان دلایل حملات دولت صدام حسین به ایران و کویت و دلایل حمله امریکا و هم‌پیمانانش به عراق را در سال ۱۹۹۱ و همچنین رفتار صدام حسین و دیپلماسی دولت امریکا را نسبت به عراق قبل از حمله ۲۰۰۳ به آن کشور مورد تجزیه و تحلیل قرار داده‌اند.

نویسندگان فرایند تصمیم‌گیری در دو نظام سیاسی متفاوت امریکا و شوروی را تحلیل کرده و کوشیده‌اند که نشان دهند در چنین بحرانهایی فقط رهبران سیاسی و نظامی سطوح بالا - به ویژه در امریکا - صلاحیت و قدرت تصمیم‌گیری به نفع جامعه خویش را دارند.

این دو استاد امریکایی، الین و زلیکو، برای تجزیه و تحلیل این بحران و به طور کلی فرایند تصمیم‌گیری، از سه مدل مختلف استفاده کرده‌اند. این مدلها عبارت‌اند از: (۱) مدل بازیگر خردمند؛ (۲) مدل فرایند سازمانی؛ و (۳) مدل سیاستهای حکومتی. آنان به تجزیه و تحلیل و بررسی نقش این مدلها در روند تصمیم‌گیری به ویژه در مواقع بحرانی پرداخته‌اند.

مطالعه این کتاب به کسانی که علاقه‌مند به درک بیشتر فرایند تصمیم‌گیری در کشورهای قدرتمند جهان به ویژه ایالات متحده آمریکا هستند، کمک فراوانی می‌کند، زیرا در حال حاضر کمتر مسئله‌ای در سیاست جهان مطرح می‌شود که قدرتهای بزرگ در آن ذی‌نفع نباشند، یا بدون رضایت آنها قابل حل باشند. از این گذشته، بحران موشکی کوبا، عصر جدیدی را در روابط میان دو ابرقدرت آمریکا و شوروی آن زمان به وجود آورد، زیرا به عقیده بیشتر صاحب‌نظران سیاست بین‌المللی، اولین گام در سیاست تشنج‌زدایی بود که بعد در دوران ریاست جمهوری ریچارد نیکسون^۱ و با کمک هنری کیسینجر^۲، مشاور مخصوص وی در امور امنیت ملی و سپس در مقام وزارت امور خارجه آمریکا جامه عمل پوشید، و این سیاست را دو ابرقدرت جهان تا پایان فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی سابق دنبال کردند که هنوز هم به نوعی ادامه دارد.

ناگفته نماند نویسندگان این کتاب در زمانهای مختلف در دولتهای حزب دموکرات آمریکا صاحب سمت بوده‌اند و از کارشناسان برجسته امور تصمیم‌گیری در زمینه‌های سیاست خارجی، دفاعی و امنیتی در حکومت آمریکا هستند. به همین دلیل از سوی برخی مقامات دانشگاهی در تهران از پروفیسور الین دعوت به عمل آمد تا به ایران سفر کند و درباره مسئله هسته‌ای ایران با دولت جورج بوش اظهار نظر نماید. لذا مطالعه این کتاب به دانشجویان مدیریت دولتی، سیاست‌گذاران و کسانی که در تصمیم‌گیری سیاست خارجی، دفاعی و امنیتی نظام ایران نقش دارند، توصیه می‌شود.

دکتر منوچهر شجاعی

۱. Richard Milihous Nixon: سی‌وهفتمین رئیس‌جمهور آمریکا بود که در سال ۱۹۶۸ به این سمت برگزیده شد. وی در تابستان ۱۹۷۴ به سبب رسوایی واترگیت از ریاست جمهوری استعفا داد. نیکسون از ۱۹۵۳-۱۹۶۱ معاونت رئیس‌جمهور آیزنهاور را بر عهده داشت. در تاریخ آمریکا وی نخستین رئیس‌جمهوری است که با استعفا کاخ سفید را ترک کرد. سیاست تشنج‌زدایی و سفر سیاسی او به چین کمونیست و عقد پیمان سالت اول با شوروی از مهم‌ترین کارهای اوست - م.
۲. Henry Kissinger: یهودی‌زاده‌ای است که همراه با خانواده‌اش در بحران جنگ جهانی دوم به آمریکا مهاجرت کرد. وی تحصیلاتش را تا پایان دوره دکترای علوم سیاسی در دانشگاه هاروارد گذراند. در همان دانشگاه چندی تدریس کرد و به مقام استادی رسید. وی دارای تألیفات بسیار درباره مسائل بین‌المللی است. از ژانویه ۱۹۶۹-۱۹۷۷ مشاور مخصوص امور امنیت ملی، و سپس وزیر امور خارجه دولت نیکسون و جرالده فورد، سی‌وهفتمین رئیس‌جمهور آمریکا بود - م.